

PRESES RELĪZE

22.11.2012.

Ekspertes: Skolēnu mācību sasniegumi un viņu sociālā uzvedība ir saistīti

Lai veicinātu skolēnu mācību sasniegumus un uzlabotu Latvijas skolu kultūru, ar šo mācību gadu vairākās skolās jau uzsākta programma pozitīvas uzvedības atbalstam. Jaunā atbalsta programma uzsākta 25 Latvijas skolās un tās mērķis ir attīstīt skolā vienotu sistēmu pozitīvas uzvedības veicināšanai. Par programmu „Atbalsts pozitīvai uzvedībai” stāsta tās ekspertes no Latvijas Universitātes: *Dr. psych. Baiba Martinsone, Dr. paed. Dita Nīmante un Dr. paed. Linda Daniela.*

Kā mainās skolas ikdiena, ieviešot pozitīvas uzvedības noteikumus?

Visiem skolēniem ir tiesības skolā justies droši, mācīties atbilstoši savām spējām un saņemt cieņpilnu izturēšanos. Lai tas īstenotos, skolā ir svarīgi radīt droši vidi, kur visi izturas viens pret otru ar cieņu. To var panākt, ja skolēni saprot atbildību par savu rīcību.

Jaunās programmas ieviešanā jāiesaistās visiem skolēniem no 1. līdz 12. klasei kopā ar skolotājiem, administratīvo un tehnisko personālu. Skolā skolēns apgūst pozitīvo uzvedību, vispirms izprotot, kas ir pozitīvā uzvedība, redzot šādas uzvedības modeļus no skolotājiem, tad to izmēģinot piemērotā vietā un laikā un saņemot iedrošinājumu no pieaugušajiem par savu pareizo izvēli uzvesties pozitīvi.

Ja situācijām tiek piemēroti vienoti risinājumi, kas kļūst par rutīnu skolas ikdienā, tad arī mācību process norit produktīvāk, savukārt visiem skolēniem ir vienoti un skaidri noteikumi. Tas palīdz izvairīties no pazemojošām situācijām. Skolēniem veidojas izpratne par vērtībām, un noteikumi palīdz saprast, kā rīkoties droši, ar atbildību un ar cieņu ikdienas situācijās klasē, ēdnīcā, sporta zālē, pagalmā, garderobē un citur.

Ko ar atbalsta programmas realizēšanu iegūst skolotāji?

Liela daļa mūsdienu skolotāju paši mācījušies skolā, kur kritizēšana bija ikdienas dzīves sastāvdaļa. Diemžēl jāatzīst, ka mūsu pieeja izglītībā joprojām ir „kļūdu orientēta”. Skolotāji ir labi „uztrenēti” atrast skolēnu kļūdas un uz tām norādīt. Mēs ticam, ka izglītībai būtu jābūt orientētai uz skolēnu pozitīvajām iespējām.

Ieviešot pozitīvās uzvedības atbalsta principus, pedagogi apgūst, kā vienoties ar pārējiem kolēģiem skolā, lai prasības būtu vienotas, kā neklūt autoritāram, kā izskaidrot vecākiem vienoto prasību nozīmīgumu, lai palīdzētu bērniem izaugt par atbildīgiem pieaugušajiem, kuri ir gatavi darīt darbus un pildīt pienākumus, kas ir jāuzņemas pieaugušo pasaulē.

Ar kādām metodēm un paņēmieniem skolas ievieš jaunus noteikumus?

Visa skolas saime vienojas par to, kāda uzvedība tiek sagaidīta no skolēniem. Tā arī ir pozitīvā uzvedība, kas ir vēlama un kas balstās trīs pamatvērtībās – drošībā, atbildībā, cieņā.

Skolā visi skolēni apgūst, ko nozīmē pozitīva uzvedība un kādu uzvedību sagaida no skolēniem skolā. Stundu plānos jau esošajā programmā (piemēram, sociālo zinību stundās vai klases stundās) skolās iekļauj to, kādā veidā skolēni apgūst šīs sociālās prasmes. Skolotāji izmanto tiešās mācīšanās metodes, kurā skolēni apgūst pozitīvās uzvedības modeļus.

Būtiskākais noteikumu veidošanā, lai tie ir skaidri un nepārprotami, pozitīvi. Jānosauc vēlamā uzvedība, kā arī jānosaka ne vairāk par trīs līdz pieciem noteikumiem konkrētā vidē, lai skolēni tos var atcerēties. Svarīgi paturēt prātā, kas katrā vidē (skolā, garderobē, ēdnīcā un citur) ir pats svarīgākais.

Lai veiksmīgi īstenotu šo programmu, skolas ievieš konkrētus risinājumus problemātiskas uzvedības gadījumiem un arī uzvedības pārraudzību gan stundu laikā, gan starpbrīžos, gan skolas organizētos pasākumos. Tā kā sekas ir iepriekš visiem zināmas, skolēnam ir jāiemācās izjust atbildību par savu uzvedību.

Kādēļ pozitīvas uzvedības atbalsts skolās ir svarīgs?

Skolēnu mācību sasniegumi un viņu sociālā uzvedība ir saistīti. Tas nozīmē, ka grūtības mācībās ir tieši saistītas ar uzvedības problēmām. Ja palīdzam skolēniem iemācīties pozitīvu uzvedību, tad uzlabojas viņu sasniegumi mācībās, vienlaikus veicinot pozitīvu attieksmi pret pašām mācībām.

Līdz šim skolēnu disciplinēšana balstījās pamatā uz reaģēšanu uz uzvedības pārkāpumiem ar sodiem, privilēģiju atņemšanu, paskaidrojumu rakstīšanu, nosūtīšanu pie direktora, pat policijas izsaukšanu, ziņošanu vecākiem un citām metodēm. Pētījumi atklāj, ka sodīšana, turklāt nekonsekventa, ir nepietiekami efektīvs paņēmieni uzvedības pārkāpumu mazināšanā.

Atbalstot pozitīvu uzvedību, skolēni iemācās, ko vajag, nevis ko nevajag darīt, kā arī dod skolēnam iespēju labi uzvesties.

Kā veiksmīgi ieviest šo programmu Latvijas skolās?

Programma jāievieš vienlaikus visā skolā. Būtiski ir tas, ka skolas direktors uzņemas galveno līdera lomu programmas īstenošanā, ka skolā tiek izveidota īpaša programmas atbalsta komanda, ka skolas personāls akceptē vienotus noteikumus, proti, kāda uzvedība ir pozitīva un kāda – negatīva, ka skolā visi kopā mācās, kā pozitīvi uzvesties, izmantojot pozitīvu uzvedības modeļu mācīšanās metodi.

Svarīgi, lai skolotāji neapsprīž skolēna personību, skolēna ģimeni un faktoros, kurus skolēns nevar mainīt. Skolas personālam skolēnu pozitīvu uzvedību jāpastiprina un jāiedrošina skolēnu turpmāk uzvesties pozitīvi. Reakcijā uz uzvedības pārkāpumiem visiem pieaugušajiem konsekventi jāvadās pēc vienotiem principiem.

Turklāt visās situācijās jāievēro konfidencialitātes princips, pieņemot, ka informācija par skolēnu var tikt izplatīta tikai un vienīgi mācību procesa uzlabošanas nolūkos tikai atbildīgajām personām.

Kāda ir vecāku loma šai procesā?

Vecāku iesaistei ir liela loma. Viņiem ir iespēja piedalīties skolas komandas darbā, skolas padomes vai vecāku padomes darbībā, uzzināt jaunāko gan vecāku sapulcēs, gan skolas mājas lapās. Turklāt skolas var rīkot arī praktiskus seminārus, kur vecāki var saņemt padomus, kā un kādās situācijās ģimenē var ieviest pozitīvās uzvedības paņēmienus.

Kā saskaņā ar programmas principiem ir iespējams izteikt skolēniem novērtējumu par viņu rīcību?

Viens no tradicionālākajiem veidiem, kā izteikt skolēnam novērtējumu, ir viņu uzslavēt. Parasti uzslavu lieto, kad uzdevums vai darbs ir labi padarīts. Turpretī iedrošinājumu var lietot, pirms skolēns ir uzsācis darbu, darba laikā un arī tad, ja rezultāts vēl pilnībā nav sasniegts vai arī sasniegts daļēji, lai motivētu viņu censties sasniegt vairāk.

Pozitīvs novērtējums var būt pateicība vārdos, neverbāls žests, piemēram, uz augšu pacelts īkšķis, smaids. Iespējams, ka tiek izmantoti arī uzslavas žetoni, kartītes, uzlīmes. Atzinība jāsaņem ne tikai katram skolēnam atsevišķi, bet to būtu vēlams piešķirt arī visai klasei kopumā, lai sekmētu savstarpējās atbildības uzņemšanos par notiekošo klasē kopumā.

Varētu būt dažādi argumenti, kādēļ atturēties no skolēnu uzslavēšanas, piemēram, pieaugušajiem var šķist, ka pareiza uzvedība ir tikai normāla un par pašsaprotamām lietām nav jāslavē. Tomēr vēlamās uzvedības akcentēšana vairo iespēju, ka skolēns to atkārtos. Tas attiecas arī uz ikdienas dzīvi, kad pieaugušie veic savus pienākumus, jo saņem par to darba algu, jūtas novērtēti, iemanto sociālu atzinību, pašapliecinās, u.c. Tieši tāpat arī skolā nepieciešams izstrādāt paņēmienus skolēnu pozitīvas uzvedības pastiprināšanai.

Kad un kādas pārmaiņas projektā iesaistītajās skolās ir sagaidāmas?

Mēs sagaidām, ka rezultātā mazināsies problemātiskās uzvedības gadījumu skaits skolā kopumā un veidosies labvēlīgāka un efektīvāka mācību vide visiem – gan skolēniem, gan skolā strādājošajiem.

Lai spriestu par ilglaicīgiem rezultātiem, pozitīvas uzvedības atbalsts skolā jāīsteno vismaz trīs gadus. Pirmos rezultātus divdesmit piecās Latvijas skolās vērtēsim jau pēc šī mācību gada. Sagaidām, ka pārmaiņu rezultātā mainīsies ne vien skolotāju un skolas darbinieku, kā arī skolēnu paradumi, bet arī pašas skolas kā organizācijas kultūra.

Par projektu

Projekta „Atbalsta programmu izstrāde un īstenošana sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu atbalsta sistēmas izveidei” realizācija notiek Eiropas Sociālā fonda apakšaktivitātē 1.2.2.4.1. „Iekļaujošas izglītības un sociālās atstumtības riskam pakļauto jauniešu atbalsta sistēmas izveide, nepieciešamā personāla sagatavošana, nodrošināšana un kompetences paaugstināšana”.

Latvijas Universitāte īsteno projektu sadarbībā ar sešām Latvijas augstskolām, 15 pašvaldībām, 25 izglītības iestādēm, piecām nevalstiskajām organizācijām un IZM Valsts izglītības un saturs centru. Projekta sadarbības partneri ir augstākās izglītības iestādes: Liepājas Universitāte, Rēzeknes Augstskola, Latvijas Sporta pedagoģijas akadēmija, Daugavpils Universitāte, Rīgas Pedagoģijas izglītības vadības akadēmija, Latvijas Kristīgā akadēmija; pašvaldības: Rīgas pilsētas pašvaldība, Iecavas novada pašvaldība, Jelgavas novada pašvaldība, Valmieras pilsētas pašvaldība, Smiltenes novada pašvaldība, Garkalnes novada pašvaldība, Rēzeknes novada pašvaldība, Krāslavas novada pašvaldība, Preiļu novada pašvaldība, Rēzeknes pilsētas pašvaldība, Aglonas novada pašvaldība, Daugavpils pilsētas pašvaldība, Liepājas pilsētas pašvaldība, Skrundas novada pašvaldība, Saldus novada pašvaldība; nevalstiskās organizācijas: Biedrība Latvijas Vecāku apvienība „Vecāki izglītībai, sadarbībai, izaugsmei”, Latvijas Sociālo pedagogu asociācija, Latvijas Skolu psihologu asociācija, Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija “SUSTENTO”, Latvijas bērnu psihiatru asociācija; IZM Valsts izglītības saturs centrs.

Projekta īstenošanas laiks no 2011. gada 3. janvāra līdz 2013. gada 31. decembrim.

Plašāka informācija par projekta aktualitātēm: www.atbalsts.lu.lv.

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

Informāciju sagatavoja:

Kitija Balcare, projekta komunikācijas konsultante
Mob. tālr.: (+371) 29683396

Papildu informācija:

Gunta Kraģe, projekta vadītāja
Mob. tālr.: (+371) 29408743, e-pasts: gunta.krage@lu.lv